

Methodiek, mind set of mode?

Gebiedsontwikkeling in Vlaanderen

Regionale gebiedsontwikkeling is hot in Vlaanderen. Overheden maken plannen voor landschapsparken en stellen Territoriale Ontwikkelingsprogramma's op. Strategische Projectgebieden worden op kaarten afgebakend, krijgen een aparte identiteit en een actieplan met wat financiering. Dat bracht de VRP ertoe om een opleiding te organiseren over gebiedsontwikkeling die stads- en gemeentegrenzen overschrijdt. Een dertigtal mensen, afkomstig uit de Vlaamse overheid, provincies, regionale landschappen, streekintercommunales en private studiebureaus, meldt er zich jaarlijks voor aan. Blijkbaar is er in Vlaanderen nood aan een houvast voor regionale gebiedsontwikkeling.

KARL CATTEEUW [STAFMEDEWERKER GEBIEDSWERKING PROVINCIE WEST-VLAANDEREN]
RIK SAMYN [VOORMALIG DIENSTHOOFD GEBIEDSWERKING PROVINCIE WEST-VLAANDEREN]
LIES MESSELY [ONDERZOEKER PLATTELANDSONTWIKKELING INSTITUUT VOOR LANDBOUW-, VISSERIJ- EN VOEDINGSONDERZOEK]
HANS TINDEMANS [BELEIDSMEDWERKER VRP]

Kenmerkend voor die gebiedsontwikkeling is niet zo maar de locatie in de stadsrand of op de buiten, maar ook een zekere complexiteit, waarbij verschillende bestuursniveaus hun bevoegdheden en budgetten op elkaar afstemmen en gemeentegrenzen overschreden worden. Het gaat om veeleer projectmatige ontwikkelingen met een vaste tijdshorizon, waarbij ruimte meestal centraal staat, maar ook wonen, water, economie, mobiliteit, erfgoed en natuur belangrijke parameters zijn. De klemtoon ligt daarbij op participatieve governance en intense participatie.

In Vlaanderen zijn we pas laat met echte regionale gebiedsontwikkeling gestart. Zijn we minder gevoelig voor dergelijke bestuurskundige modes, en hebben we eerst de kat uit de boom gekeken? Of werkten de mentaliteit en de veranderende en versnipperde bestuurlijke context ons tegen? Het zit hem wellicht in een combinatie van die factoren.

In de jaren 1970 ontstonden de eerste aanzetten tot regionale landschappen en streekopbouwwerk uit respectievelijk de milieu- en de sociale hoek. De nadruk lag op gave gebieden en achtergebleven perifere regio's. In de jaren 1990 kregen ze structuren, decreten en basisfinanciering. In die jaren begonnen ook andere organisaties met een territoriale en meer geïntegreerde aanpak: de Gewestelijke Ontwikkelingsmaatschappij en de streekintercommunales die uit hun traditionele takenpakket braken, provincies die zich aan gebiedswerking waagden, de Vlaamse Landmaatschappij die met gebiedsinrichting startte. De opkomst van Interreg-fondsen was daarin zeker instrumenteel. Zoals **Pieter Leroy** in zijn bijdrage opmerkt, lijkt Vlaanderen de voorbije 15 jaar op het vlak van regionale gebiedsontwikkeling een inhaalbeweging te maken, met de uitbouw van de bovenvermelde

streekorganisaties, maar ook AGNAS¹-gebieden, T.OP²-regio's en Complexe Projecten. Toch leidde dat tot weinig methodische afstemming. Dit nummer van *Ruimte* wil daar een antwoord op bieden; we gingen daarvoor te rade bij auteurs die allen aan de VRP-opleidig hebben meegewerkt.

We vertrekken van de vraag of de methodiek in de loop van de voorbije decennia wel veel veranderd is. Twee ancients van de gebiedswerking gingen daarvoor in gesprek met twee jonge krachten die prille gebiedsprogramma's coördineren.

Dan volgen we de levensloop van een gebiedsprogramma. Een goede gebiedsontwikkeling begint met een afbakening van het gebied, een naamgeving en de juiste mensen. **Isha Van Alsenoy** vertelt hoe ze een wervend verhaal gebruikte om de ontwikkelingskansen voor het Bulskampveld, het bosgebied tussen Brugge en Gent, te bundelen. Om de ontwikkeling van een gebied in goede banen te leiden, heb je echter ook een structuur nodig, en die is bij dit soort programma's behoorlijk complex. **Filip De Rynck**, streekopbouwwerker van het eerste uur, laat zien hoe zulke constructies beheersbaar kunnen zijn en het voordeel hebben dat iedereen een eigen instrumentarium meebrengt. **Eva Kerselaers** belicht hoe gebiedsallianties nieuwe instrumenten opleveren. We bekijken in dit nummer ook een paar voorbeelden van dergelijke gebiedstools in de

- 1 Afbakening van de gebieden van de natuurlijke en agrarische structuur
- 2 Territoriale Ontwikkelingsprogramma's

Je Wildste Westen: avontuurlijk sporten rond het kanaal Bossuit-Kortrijk, op Transfo, de voormalige elektriciteitscentrale van Zwevegem.

Foto: Dendauw © Provinciebestuur West-Vlaanderen

praktijk: Streekmotor23 financiert een regionale gebiedsontwikkeling via crowdfunding; het parkeerbeleid in de Zwinstreek werkt aan bewustwording over het gebied bij bezoekers; bij het Grindfonds levert een industriector een grote financiële bijdrage. Een uitdaging is om daarbij alle partijen aan boord te houden: **Elke Vanempten**, **Els Belmans** en **Lies Messely** beschrijven de procesarchitectuur en het stakeholdermanagement van lokale coalities aan de hand van het Vlaamse programma Water+Land+Schap. **Tom Coppens** en **Guy Vloebergh** beschouwen datzelfde proces vanop wat meer afstand: zijn er fasen te onderscheiden, of heeft het meer weg van een toernooi waarbij verschillende speltafels worden afgewisseld? **Sirka Lüdtke** toont dat de projectafloop

ons dwingt tot een haalbaar gebiedsbeheer: wie zal na afloop nog maaien, herstellen, onderhouden, baggeren, uitnodigen, financieren? Tegelijk sluit zij de cirkel door een antwoord te bieden op de vraag van Pieter Leroy: is gebiedsgerichte regionale ontwikkeling wel een efficiënte en effectieve methode om gebieden op de kaart te zetten?

Een duidelijke les is dat gebiedsontwikkeling altijd een ruimtelijke component heeft, terwijl de instrumenten daarvoor nog ontoereikend zijn. Eigendomskwesaties blijven de achilleshiel en we hebben niet de middelen die men in het buitenland wél inzet: rechtenruil, contractuele vergunning, regelluwte.

Ook gaat het in Vlaanderen om een weinig structurele aanpak: de financiering is grotendeels projectmatig en berekend op drie tot vier jaar, de structuren niet stevig verankerd, de budgetten lijken op een millefeuille, er is amper gebiedsevaluatie en evenmin een terugkoppeling naar regulier beleid. Of is dit Vlaamse gebrek aan structuur net een troefkaart, die wendbaarheid mogelijk maakt?

Een derde vaststelling is dat horizontale en verticale beleidsintegratie, respectievelijk over sectoren en niveaus heen, moeizamer lijkt te worden. Men plooit zich terug op basistaken en kernbevoegdheden, er wordt opnieuw gecentraliseerd, generationaliseerd en geprofileerd.

Ondertussen hebben zo'n 150 projectleiders en andere ruimtemakers aan de opleiding Gebiedsgerichte Regionale Ontwikkeling deelgenomen. De VRP vindt het daarom tijd om alumni en andere gebiedswerkers een jaarlijks studiebezoek aan te bieden. De eerste alumnidag zal plaatsvinden op 9 mei 2019 in Grenspark Groot-Saeftinghe.

Wat ons betreft is regionale gebiedsontwikkeling geen modegril, maar een mindset die in Vlaanderen ook wortel heeft geschoten. Er zijn methodische aanzetten. Maar het blijft een moeizaam verhaal van idealisten die de wereld willen verbeteren, gebied per gebied.

LITERATUUR: Louis Albrechts, Jef Van den Broeck en Kristine Verachtert *Geïntegreerd gebiedsgericht beleid: een methodiek* (Leuven: Instituut voor Stedebouw en Ruimtelijke ordening, 1999) | Rik Samyn e.a. (red.) Een terugblik in perspectief - 20 jaar Gebiedsgerichte Werking in West-Vlaanderen (Brugge: Provincie West-Vlaanderen, 2016) | Karolien Bracke en Tim Denutte (red.) 25 jaar landinrichting in de Westhoek (Brussel: VLM, 2017) | Complexe projecten. Een nieuwe procesaanpak (Brussel: Departementen Mobiliteit & Openbare Werken en Omgeving, s.d.) | Omgeving vol realisaties. 10 jaar Strategische Projecten (Brussel: Departement Omgeving, 2018)